

TRATATUL DE LA LISABONA ȘI NOILE TENDINȚE EUROPENE ÎN POLITICA DE SECURITATE ȘI APĂRARE COMUNĂ

Col.drd. Aurel URSACHI*
Statul Major al Forțelor Terestre

Dispozițiile privind politica de securitate și apărare comună (PSAC), introduse de Tratatul de la Lisabona, reprezintă o expresie politică fermă a intenției Uniunii Europene de a acționa ca o forță stabilizatoare în lume și oferă un cadru juridic clar pentru consolidarea capacității sale de a-și urma politica externă și de securitate, printr-o abordare cuprinzătoare fundamentată pe toate instrumentele aflate la dispoziția Uniunii și a statelor membre pentru a preveni și a gestiona crizele și conflictele, precum și pentru a construi o pace de durată. Tratatul de la Lisabona impune UE obligația de a promova soluții multilaterale, în special în cadrul ONU, și subliniază faptul că acțiunea internațională a UE trebuie să se bazeze pe principiile Cartei ONU, dreptul internațional și principiile și valorile UE.

Cuvinte cheie: UE; PSAC; apărare; securitate europeană; Tratatul de la Lisabona.

Ordinea internațională trece printr-un proces de rapidă și profundă schimbare, determinată de transferul de putere către actorii internaționali emergenți și adâncirea interdependenței în ceea ce privește chestiunile economice și financiare, deteriorarea mediului și schimbările climatice, deficitul de energie și de resurse și provocările corelate în materie de securitate.

Într-un context mondial turbulent și într-un moment de criză economică și financiară, Uniunea Europeană este chemată să-și consolideze autonomia strategică pentru a-și susține valorile, a-și urmări interesele și a-și proteja cetățenii, prin dezvoltarea unei viziuni comune asupra principalelor provocări și amenințări și prin alinierea resurselor și capacităților sale pentru a oferi un răspuns adecvat în acest sens, contribuind astfel la menținerea păcii internaționale și a securității la nivel mondial, inclusiv prin urmărirea multilateralismului eficient.

---

* e-mail: aurelursachi@yahoo.ca

Construcția europeană de securitate reflectă trăsăturile esențiale ale mediului geopolitic în care se derulează: tranziția către sistemul internațional multipolar, competiția între puteri în spațiul euroatlantic pentru redistribuirea rolurilor; adâncimea integrării în U.E., tentativele Federației Ruse de a menține statutul de mare putere pe arena mondială și de a ocupa poziții cheie în structurile europene de securitate.

Utilizând pe deplin potențialul oferit de Tratatul de la Lisabona, orice politică de apărare comună menită să ducă treptat spre o apărare comună trebuie să contribuie la consolidarea capacității UE de a răspunde în caz de criză și la asigurarea unei păci pe termen lung și, mai presus de toate, să consolideze autonomia strategică a Europei și capacitatea sa de acțiune.

Uniunea Europeană își manifestă autonomia strategică în actualul mediu global de securitate prin capacitatea acesteia de a conveni asupra unor obiective politice și a unor orientări strategice comune, de a institui parteneriate strategice cu state și organizații internaționale relevante, inclusiv NATO, de a colecta informații adecvate și de a elabora analize și evaluări comune, de a valorifica și, acolo unde este necesar, de a comasa resursele financiare, militare și civile necesare, de a planifica și derula operațiuni eficiente de gestionare a crizelor în cadrul gamei largite de misiuni de tip Petersberg, precum și de a crea un cadru și de a pune în aplicare o politică de apărare comună, așezând primele baze concrete pentru edificarea apărării comune.

În UE, în baza principiului subsidiarității, este luat în calcul un sistem de securitate multietajat: UE, OSCE, NATO și ONU, astăzi, necesitatea unei corelări, a optimizării cooperării între diferitele instituții de securitate devenind mai evidentă ca oricând. Evoluțiile destul de imprevizibile în UE, rivalitatea dintre UE și NATO, apariția unor dezechilibre majore între statele UE, posibilitatea ca interesele naționale să prevaleze față de cele comune sunt principalii factori care influențează edificarea și rezistența unui sistem solid în domeniul securității europene.

Construcția IESA (Identitatea Europeană de Securitate și Apărare) este, sperăm, un proces ireversibil ce va fi realizat prin dezvoltarea relației existente între NATO și UE, în același timp cu dezvoltarea politicii comune de securitate și apărare.

NATO are un rol important în apărarea europeană, dar UE poate la rândul său să construiască un instrument de apărare adaptat și credibil. UE poate avea o contribuție pe care NATO o neglijează. Iar asta pentru că Uniunea nu este interesată doar de aspectele militare, ci încearcă mai degrabă o abordare globală în gestionarea crizelor. Uniunea Europeană are nevoie de NATO, iar NATO are nevoie de Uniunea Europeană. Uniunea Europeană nu va putea fi niciodată puternică fără un NATO puternic, iar NATO nu va putea fi niciodată puternic fără o Uniune Europeană puternică.

În mod constant, NATO și UE au acordat o atenție maximă relațiilor cu Rusia după căderea Cortinei de Fier fiind evident că nu se putea realiza o construcție solidă de securitate europeană fără participarea Rusiei.

Pornind de la aspectele prezentate, noile dispoziții privind politica de securitate și apărare comună (PSAC) introduse de Tratatul de la Lisabona reprezintă o expresie politică fermă a intenției Uniunii de a acționa ca o forță stabilizatoare în lume. Această opțiune cuprinsă în Tratat oferă UE cadrul juridic clar pentru consolidarea capacității sale de a-și urma politica externă și de securitate, printr-o abordare cuprinzătoare fundamentată pe toate instrumentele aflate la dispoziția sa și a statelor membre pentru a preveni și a gestiona crizele și conflictele, precum și pentru a construi o pace de durată.

PESC și PSAC, care este o parte integrantă a celei dintâi, au fost incluse în cadrul instituțional cu caracter juridic obligatoriu al principiilor UE (democrația, statul de drept, universalitatea și indivizibilitatea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, respectarea demnității umane, principiile egalității și solidarității, precum și respectarea principiilor Cartei Organizației Națiunilor Unite și ale dreptului internațional, inclusiv a obligației de a acorda protecție), iar obiectivele lor au fost integrate laolaltă cu obiectivele generale ale acțiunii externe a UE.

În desfășurarea politicii externe și de securitate, UE trebuie să asigure raporturi constante și coerente între diferitele domenii ale acțiunii sale externe, precum și între politicile externe și cele interne, o responsabilitate specială în acest sens revenindu-i Înalțului Reprezentant. Acesta, în strânsă cooperare cu statele membre, dirijează PESC, propune decizii și misiuni PSAC, precum și utilizarea resurselor naționale și a instrumentelor Uniunii împreună cu Comisia și, după caz, coordonează aspectele civile și militare ale acestora, prezidează Consiliul Afaceri Externe, fiind, în același timp, vicepreședinte al Comisiei, responsabil atât cu relațiile externe, cât și cu coordonarea și coerența întregii acțiuni a Uniunii pe plan extern. Înalțul Reprezentant are competența de a prezenta propuneri Consiliului în domeniul politicii externe și de securitate comune, fie din proprie inițiativă, fie la cererea Consiliului European, sub conducerea generală a acestuia, caz în care Consiliul poate decide prin majoritate calificată.

Sarcina asigurării coerenței, astfel cum este definită de Tratat, noua formulare a articolului 40 din TUE (care prevede că punerea în aplicare atât a PESC, cât și a altor politici ale UE nu afectează aplicarea procedurilor respective) și jurisprudența recentă a Curții Europene de Justiție protejează atât prevalența metodei comunitare, cât și caracteristicile distinctive și prerogativele PESC, încurajând, în același timp, convergența diferitelor politici, instrumente, resurse și temeuri juridice într-o abordare holistică,

cuprinzătoare, ceea ce transformă contribuția la pacea și securitatea mondială într-un obiectiv fundamental al acțiunii externe și interne a UE, PSAC fiind unul dintre instrumentele acesteia.

În raportul din 2011 referitor la dezvoltarea politicii de securitate și apărare comune în urma intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona, se exprimă îngrijorarea din cauza faptului că, la peste un an de la intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, nu există încă semne clare ale unei abordări cuprinzătoare a UE post-Lisabona, prin care să poată fi depășite tradiționalele bariere procedurale și instituționale, păstrând, în același timp, prerogativele juridice respective atunci când este în joc securitatea cetățenilor europeni și, de asemenea, se reafirmă că o politică credibilă de securitate externă necesită o mai adâncă interdependență între statele membre și o coeziune internă îmbunătățită, alături de încredere reciprocă și solidaritate, la fel cu ceea ce s-a realizat în domeniul securității interne prin cooperarea Schengen. În același raport se exprimă profunza îngrijorare cu privire la pericolul de a considera că coalițiile ad-hoc bazate pe voință sau cooperare bilaterală ar putea constitui substitute viabile ai PSAC, dat fiind că niciun stat european nu are capacitatea de a fi un actor cu pondere semnificativă în materie de securitate și apărare în lumea secolului al XXI-lea.

Rezumând, Tratatul de la Lisabona oferă posibilitatea de a încredința implementarea unei operațiuni de gestionare a crizei unui grup de state membre, însă numai în cadrul unei decizii a Consiliului care să definească obiectivele, sfera și condițiile de punere în practică. O reacție comună la evenimentele din Libia a fost o ocazie esențială pentru a formula o nouă abordare credibilă a politicii privind vecinătatea sudică. De asemenea, elaborarea unei strategii pentru regiunea Sahel și pentru Cornul Africii constituie încă o oportunitate concretă de a demonstra capacitatea UE de a face față atât provocărilor în materie de securitate, cât și celor legate de dezvoltare.

Rolul ce i-a fost conferit ca organism care reprezintă direct cetățenii UE, prin Tratat, face ca Parlamentul European să constituie o sursă vitală de legitimitate democratică pentru PESC/PSAC.

În viitorul nu prea îndepărtat, UE va avea nevoie de o Carte albă privind securitatea și apărarea europeană, care să aibă drept fundament revizuirea politicilor de apărare și securitate națională întreprinsă în toate statele membre care ajung la un acord cu privire la un model comun și permit compararea directă a punctelor tari și a punctelor slabe ale actualelor capacități și ipoteze de planificare.

Cooperarea structurată permanentă, astfel cum este stipulată în Tratat, oferă obligații și garanții legale și constituie, de asemenea, un instrument menit să promoveze o mai bună utilizare a activelor PSAC în perioadele de

austeritate economică și să permită depășirea lipsei de consens între statele membre. Se impune ca statele membre împreună cu Consiliul să stabilească fără întârziere obiectivele și substanța unei astfel de cooperări.

Dispozițiile introduse de Tratatul de la Lisabona oferă un mare potențial pentru promovarea dezvoltării capacităților militare ale UE și pentru stabilirea unui cadru progresist pentru politica de apărare a UE.

Viitorul apărării europene depinde de succesul actualei politici comune de securitate și vizează realizarea unei politici unice în acest domeniu. Apărarea europeană avansează cu pași siguri, cel mai adesea din cauza evenimentelor internaționale care îi determină pe conducătorii europeni să-și consolideze cooperarea. PESAC este un instrument pentru construirea unor capacități mai bune, deoarece publicul european ar putea fi mai ușor convins că trebuie să spijine dezvoltarea unor capacități militare în cadrul UE, decât într-un context NATO. Aceleași nave, avioane și trupe vor fi utilizate atât pentru NATO, cât și pentru misiunile UE. Din această perspectivă, PESAC nu este un concept atât de radical, ci mai degrabă o adaptare la realitățile politice. Este un mijloc de a îmbunătăți capacitatea UE de a-și asuma responsabilități, în activități la care NATO refuză să participe. Indiferent de cum va evolua, PESAC va juca un rol important în securitatea europeană și nu va afecta relațiile transatlantice. Este important să menținem PESAC într-o perspectivă corectă. Politica Europeană de Securitate și Apărare Comună nu a fost creată ca un competitor pentru NATO în ceea ce privește misiunile, scopul și dimensiunea sa. Totodată, UE nu încearcă să dezvolte o forță pentru operațiuni de intensitate maximă, ci se concentrează pe operațiuni de stabilizare, ajutor umanitar și alte operațiuni similare.

Prin Politica Externă și de Securitate Comună (PESC) și Politica Europeană de Securitate și Apărare Comună, Uniunea Europeană adaugă o dimensiune politică rolului sau de mare putere economică și comercială. Mai sunt mulți pași de parcurs până când ponderea reală a dimensiunii politice va deveni clară. În ciuda angajării lor că vor transforma PESC într-o politică de succes, statele europene întâmpină uneori dificultăți în schimbarea politicii lor naționale față de anumite state sau regiuni terțe, în numele solidarității europene. Deși UE a introdus o oarecare flexibilitate în procedurile de vot, permițând în anumite situații guvernelor să se abțină, instituind votul majoritar și permițând unor grupuri de state să acționeze separat, unanimitatea este încă necesară în deciziile cu implicații militare sau asupra apărării.

Analizii militari consideră că pentru succesul procesului de construire a unei apărări europene este nevoie de o împărțire a competențelor și responsabilităților de înzestrare în Europa, urmând ca fiecare țară, în funcție de tradiție și capacități, să producă doar o componentă specializată a

sistemului de apărare: de exemplu, germanii, blindate, britanicii, aviație și rachete, francezii și italienii, telecomunicații și radare, olandezii, echipamente individuale etc.

Dispozițiile privind politica de securitate și apărare comună (PSAC), introduse de Tratatul de la Lisabona, reprezintă o expresie politică fermă a intenției Uniunii Europene de a acționa ca o forță stabilizatoare în lume și oferă un cadru juridic clar pentru consolidarea capacității sale de a-și urma politica externă și de securitate, printr-o abordare cuprinzătoare fundamentată pe toate instrumentele aflate la dispoziția Uniunii Europene și a statelor membre pentru a preveni și a gestiona crizele și conflictele, precum și pentru a construi o pace de durată.

BIBLIOGRAFIE

- Iordache Constantin ș.a., *Politici ale Uniunii Europene*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2008.
- Higgott Richard, *Multi-polarity and Trans-Atlantic Relations: Normative Aspirations and Practical Limits of EU Foreign Policy*, Garnet Working Paper, nr. 76, University of Warwick, aprilie 2010.
- Kisinger Henri A., *Power Shifts and Security*, Keynote Adress, The 8th IISS Global Strategic Review, Global Security Governance and the Emerging Distribution of Power, 10.09.2010.
- Niblett Robin, *Europe: transatlantic relations still drifting*, în vol. *America and a Changed World. A Question of Leadership*, Willey-Blackwell, 2010.
- Raportul referitor la dezvoltarea politicii de securitate și apărare comune în urma intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona*, raportor Roberto Gualtieri, A7-0166/2011, disponibil pe <http://www.europarl.europa.eu>